

Kijk op pagina 34-35 voor de stadskaart.

AAN DE WANDEL IN CULEMBORG

De geschiedenis van Culemborg gaat terug tot de middeleeuwen. Al in een akte uit 1281 wordt Culemborg genoemd en in 1318 krijgt de stad ook stadsrechten. Deze stadswandeling voert langs een aantal plaatsen en gebouwen die in de boeiende historie van Culemborg een belangrijke rol hebben gespeeld.

A De wandeling begint bij het stadhuis op de Markt. Culemborg is altijd een belangrijke marktstad geweest voor boeren en handelaren uit de verre omtrek. De huidige dinsdagmarkt stamt nog uit de middeleeuwen.

B Midden voor het stadhuis ligt een blauwe steen. Hier werden vroeger misdadigers terechtgesteld. Het stadhuis dateert uit 1534 en werd gebouwd met geld dat door Elisabeth van Culemborg en haar echtgenoot Antonis van Lalaing werd voorgesloten. De kelder diende oorspronkelijk als vleeshuis, later als wijnkelder. Boven de kelderdeur staan twee leeuwen met het wapen van de familie van Elisabeth van Culemborg. Boven de hoofdingang van het stad-

huis staan de letters A en E (Antonis en Elisabeth) en een Latijnse tekst: 'Ignis omnia consummabit' (Het vuur zal alles voltooien). Op de rechterhoek van het stadhuis vind je een 'kaak', waar veroordeelden in de banden werden geslagen en zo te schande gezet. Hier komt de uitdrukking 'aan de kaak stellen' vandaan.

C Loop langs het stadhuis de Oude Vismarkt op. Boven de zijdeur van een latere aanbouw van het stadhuis is een bloederig tafereel te zien. In 1428 was er een strijd gaande om de Utrechtse bisschopszetel, waarbij Zweder van Culemborg betrokken was als kandidaat. Jan van Buren, aanhanger van de andere kandidaat, pro-

beerde met zijn legertje de stad én Zweder in handen te krijgen. De aanslag mislukte en Van Buren werd op de vismarkt door Kuilenburgse visvrouwen in mootjes gehakt. Loop via de Oude Vismarkt naar de kruising van Vier Hoeken.

D Ga rechtsaf de Slotstraat in. Op nummer 10-12 staat het Drostehuis (eind 15e eeuw), een van de oudste stenen woonhuizen in Culemborg. Hier woonde vroeger de drost, de plaatsvervanger van de heer.

E Ga tegenover het Drostehuis de Ridderstraat in en dan rechtsaf het Koestraatje in, waardoor waarschijnlijk het vee naar de Markt gedreven werd. Ga nu linksaf de Markt over, richting de Binnenpoort en loop langs de katholieke Sint-Barbarakerk met de hoge spits. Barbara is de beschermheilige van de stad Culemborg.

F Je komt nu bij de Binnenpoort, de enige van de zeven stadspoorten die bewaard is gebleven. Toen de oude stad nog uit drie delen bestond, elk apart ommuurd en omgracht, vormde deze poort de verbinding tussen de oude en nieuwe stad. De stadspoort stamt uit de 14e eeuw, het bovenste deel uit 1557. In de nis staat een beeld van de heilige Barbara.

G Ga voor de poort rechtsaf de Everwijnstraat in. Op nummer 9 bevindt zich het Caffaigne,

waar de armen eeuwenlang gratis voedsel en logies konden krijgen. Aan het einde van de straat staat Het Huys Mitter Hofstad, een voormalige stadsboerderij.

H Ga linksaf over Het Hof naar de doorbraak in de stadsmuur. Even verderop, aan Het Jach, ligt molen De Hoop. Dit is een bovenkruier, een stenen windmolen uit 1853.

I Ga tegenover de molen de Buitentmolenstraat in en sla vervolgens rechtsaf naar de Varkensmarkt. In het statige herenhuis rechts woonde in de 19e eeuw sigarenfabrikant Dresselhuys. Achter het huis stond zijn sigarenfabriek De Trio. Tegenover het gebouw staat een van de vier nog bestaande stadspompen uit 1718, gekroond met het stadswapen.

J Loop nu naar de driesprong Varkensmarkt, Prijssestraat en Zandstraat. Dit is de Nieuwstad, waar vroeger veel boeren woonden.

K Ga de Zandstraat in en volg dan linksaf de St. Janskerkstraat tot het Janskerkhof. Hier stond de St. Janskerk met een pastorie en een klein kerkhof, dat na de sloop van de kerk werd uitgebreid en in 1870 gesloten. Archeologen hebben hier in de 20e eeuw de contouren van de kerk en de pastorie blootgelegd. Op de huidige parkeerplaats liggen nu nog oude grafzerken, als aandelen aan oud-burgemeesters en gewone burgers zoals Blom, een boekhandelaar. Houd links aan en

steek rechtdoor over naar de voormalige synagoge uit 1867, die eigendom was van de Culemborgse joodse gemeenschap. Boven de deur staat in het Hebreeuws: 'Mijn huis zal een bedehuis zijn voor alle volken'. Ga de Jodenkerkstraat in, sla rechtsaf, loop onder de Binnenpoort door en sla voor de katholieke Sint-Barbarakerk rechtsaf. Via dit oude kerkpad bereik je het stadskantoor.

L Ga rechtsaf en sla voor het bruggetje over de gracht linksaf, de tuin van het stadskantoor in. Even verderop ligt een soort prieeltje, dat vroeger spottend de Acht Zaligheden genoemd werd, omdat er zich acht 'gemakken' (toiletten) voor priesterstudenten in bevonden. Volg het pad langs de stadsgracht en langs de stadsmuur uit 1318.

M Ga bij het bruggetje linksaf, door het steegje naar de Ridderstraat, die uitzicht biedt op de Grote of Barbarakerk. De basis van deze kerk werd gelegd vóór 1300. Bij de Beeldenstorm van 1566 werd het interieur verwoest en sinds 1578 is deze kerk eigendom van de protestanten. In 1654 verloor de toren zijn spits door blikseminslag en de kerk brandde op het koor na uit. De spits is nooit teruggeplaatst, dus heeft de kerk nu een stompe toren.

N Loop weer terug naar het laatste bruggetje over de stadsgracht. Steek over en ga direct links langs de gracht. Je loopt langs de achterkant van het voormalige Barbaraziekenhuis uit 1897.

O Aan het einde van de weg kom je op het Voorburg. Aan de overkant van de kasteel-

gracht lag het voormalige Kasteel Culemborg, dat vanaf de 14e eeuw steeds verder werd uitgebreid. In 1672 hebben de Fransen het zo verwoest dat het onbewoonbaar werd. De fundamenten van dit driedelige kasteel zijn nog aanwezig. Loop over de brug langs de gerestaureerde waterput en ga verderop over het drijfbruggetje.

P Q Ga de dijk op en houd links aan naar de jachthaven tot de coupure, die bij hoogwater kan worden afgesloten. Ga rechtsaf de Veerweg op, tot aan de veerstoep. Vanaf de kop van de haven heb je uitzicht op de spoorbrug. Tot de Tweede Wereldoorlog was hier een bedrijven-

terrein met een jeneverstokerij, een glas- en een steenfabriek. Loop weer terug naar de coupure.

R S Loop rechtdoor de stad in. Direct na de brug stond ooit de Lekpoort en verderop links is de visafslag (1787), met een stenen tafel ervoor en het beeldje van de laatste stadsomroeper, Manus van Empel. De tussen-gracht is de voormalige Schoteldoekse Haven en voor de brug stond nog een stadspoort naar de binnenstad. Je komt nu op Den Scherpen Hoek. Op de hoek staat rechts het Huis de Fonteyn, ook bekend als Jan van Riebeeckhuis, omdat de grootvader van de stichter van Kaapstad hier woonde en Jan er in 1619 geboren zou zijn.

T U Ga linksaf, langs de Fransche School, door de Lange Meent. Op en bij het parkeerterrein waren in de 19e en 20e eeuw veel meubelbedrijven en een mosterdfabriek gevestigd. Loop het parkeerterrein over en houd rechts aan. Ga het steegje langs het Drostehuis in. Sla rechtsaf en loop dan rechtdoor over de kruising, de Kattenstraat in. Op het kruispunt verderop staat de Evangelisch Lutherse Kerk. Deze is in 1839 gebouwd op de fundamenten van de St. Pieters- of Gasthuiskerk. Een restant van het Pietersgasthuis staat rechts op de hoek en is een van de oudste gebouwen van Culemborg. Het bood vanaf 1386 onderdak aan arme reizigers en zieken.

V Ga linksaf de Herenstraat in. Halverwege de straat ligt de poort van het voormalige weeshuis, gesticht in 1560 uit de nalatenschap van Elisabeth van Culemborg. De poort heeft een gevelsteen met Latijnse tekst (vertaald): 'Der burg'ren kroost, te vroeg van ouderenzorg ontbloot, ontvangt Elisabeth hier koest'rend op haar school'. De wapens van Elisabeth van Culemborg en Antonis van Lalaing staan erboven. Ga door de poort naar het voormalige weeshuis (1560-1952), waarin zich nu de bibliotheek en het Elisabeth Weeshuis Museum bevinden. Achter het museum ligt een fraai aangelegde tuin met de meest authentieke stadsmuur van Nederland, in 2003 gerestaureerd. In de muur bevindt zich nog een deel van stadskasteeltje het 'Nije Huus', gebouwd na 1318. Verlaat het terrein weer door de poort, ga naar rechts en dan direct linksaf door het Vierheemskinderenstraatje terug naar de Markt.

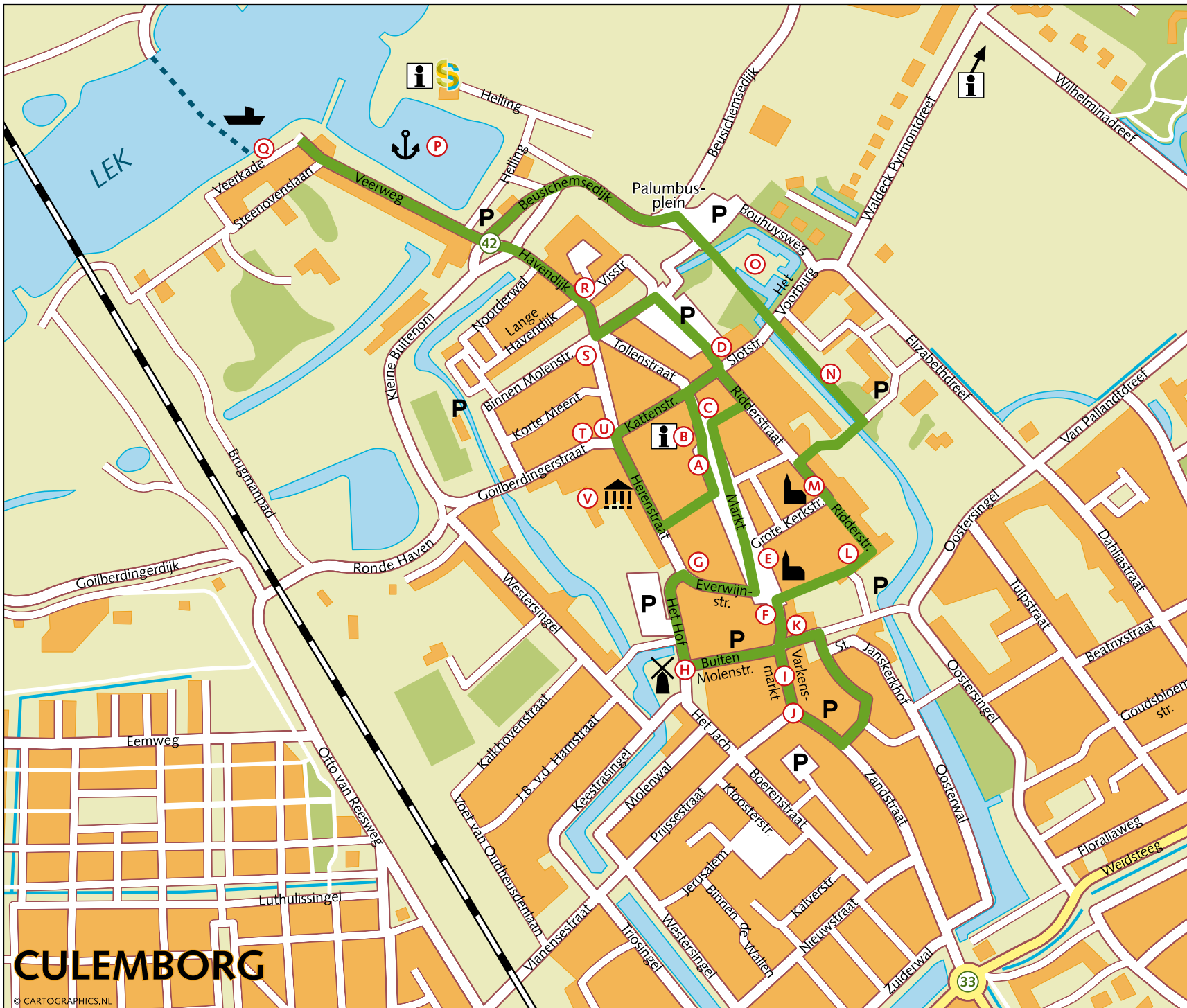
TIP

Maak een stadswandeling met een ervaren stadsgids en ontdek zo historisch Culemborg! De Stadsgidsgroep Culemborg verzorgt, naast aangevraagde groepswandelingen, van april t/m oktober elke eerste zaterdag van de maand ook een gratis stadswandeling van ca. 1,5 uur: vertrek om 11.00 uur bij het Elisabeth Weeshuis Museum.

Voor het aanvragen van een groepswandeling of fietsrondleiding (hele jaar): bel 0345 514 264 of 0345 513 900. Kijk voor meer informatie op Stadsgidsenculemborg.weebly.com

Legenda

- P** Parkeren
- i** Toeristische infopost
- ➔** Veerdienst
- \$** FIETSTOP
- 42** Fietsknooppunt

Stadswandeling

- Route stadswandeling
- (A)** De Markt
- (B)** Stadhuis
- (C)** De Oude Vismarkt
- (D)** Drosthuis
- (E)** RK Barbarakerk
- (F)** Binnenpoort
- (G)** Het Huys Mitter Hofstad
- (H)** Molen De Hoop
- (I)** De Varkensmarkt
- (J)** Driesprong (nieuwstad)
- (K)** Voormalige synagoge
- (L)** Stadskantoor
- (M)** Grote of Barbarakerk
- (N)** Voormalige Barbaraziekenhuis
- (O)** Voormalige Kasteel Culemborg
- (P)** Jachthaven
- (Q)** Veerdienst
- (R)** Oude Visafslag
- (S)** Jan van Riebeeckhuis
- (T)** Evangelisch Lutherse Kerk
- (U)** Restant Pietersgasthuis
- (V)** Weeshuis

0 125 250 m